

Fiaink öröksége

Valamikor 1977-ben forrófejű fiatalként tiszta ésszel és érzelmekkel futottunk neki a népzeneinek, néptáncnak. Esküdt ellenségei voltunk a műdalnak. Ez akkoriban azt jelentette, hogy utáltuk a népzeneként eladott népies műdalt, az operettbetétek közismert és közkedvelt érzelgős nótáit, a cigányzenének nevezett, de a „barna testvérek” saját népzenejétől távol álló kommersz, kávéházi muzsikát, mindazt, ami népzene helyett került a magyar közösségek életébe.

Annak idején azt hittük, hogy eredeti népzeneét játszva gyökeresen megváltoztatjuk a népzenefogyasztók szemléletét, igényét. Ez természetesen nem így történt. Mivel a népzene alakulása, fejlődése a közösségi élet bizonyos intézményei (táncház, fonó, hagyományos bál, lakodalom vagy keresztelő stb.) keretében történt, ezek fokozatos megszűnése (majdnem) egyenes arányban állt a népzene eltűnésével. Ez azt jelentette, hogy a mulató és táncalkalmakkor az érzelgős szövegű, szirupos dallamok kerültek a népdalok helyére, a népzene pedig a (bőmbőlő) diszkózene, az operettekől, vagy innen-onnan (sokszor hibásan) megtanult – általában idegen zenekarok által becsempészett – táncdallamok szorították ki.

Semmi esetre sem szeretnék vitába szállni a folkloristákkal, akik szerint az általunk (táncházmuzsikusok, népzene- és néptánc kedvelők) tisztelt, gyűjtött és muzsikált (ősi?!) népzene fokozatos romlása, korcsosulása, kipusztulása, a népi repertórium átalakulása természetes folyamat. Biztosan így van, de Bartók, Kodály, Lajtha és még sokan mások folklórmegközelítő magatartása bennünket másra kötelez. Tudjuk, hogy ezt a folyamatot megállítani nem, de késleltetni lehet. Tevékenységünkkel többek között ehhez járultunk hozzá az elmúlt 25 évben.

Már a kezdet kezdetén a repertórium megválasztásában nagyon szigorúak voltunk. A gyűjtések során lehetőleg a régi stílusú népdalt rögzítettük, a hangszeres muzsikát is ilyen szempont szerint válogattuk. Ez csak azért sántított, mert az új stílusú dalok ugyanúgy beletartoztak a közösség életébe, mint a régiek, sőt...!

Teltek az évek, egymást követték a táncháztalálkozóok, megjelentek a táncházlemezek, később fokozatosan megritkultak, azután elmaradtak, majd a táncházak nagy részét betiltották, a muzsikusok közül sokan disszidáltak, és egyszer csak elérkeztünk 1989 december végéhez. Akkor mindent lehetett: himnuszt énekelni, piros-fehér-zöld zászlót lobogtatni, magyar intézményeket létrehozni, újraindítani, és természetesen táncházat tartani. Létrejöhetnek erdélyi néptánc táborok, az eltelt évek alatt foghíjassá vált zenekarok tagjai bandába verődtek, újak alakultak. Megszorítások nélkül utazhattunk külföldre kirándulni, előadásokat tartani, vagy hallgatni.

Ez a hirtelen változás lehetővé tette a külföldiek számára is a szabadabb mozgást Erdélyben és az egész ország területén.

Boldog-boldogtalan gyűjtötte a folklórt, bel- és külföldi nevenincs „szakemberek” audio- és videofelvételeket készítettek és adtak ki hiteles népzene-néptáncként. Ügyes üzletemberek Magyarországra és nyugatra exportáltak hagyomány-

*Sántha Emőke és a Tüske zenekar – Albert Szilárd, Albert Balázs és Kostyák Márton –
Tranzit Ház, 2007. február 17.*

őrző zenekarokat, színpadrafércelt táncsoportokat, legtöbbször válogatás nélkül mutatta be azt, amit tudott, vagy ami éppen eszébe jutott.

1990 után a hazai repertóriumokban egyre gyakrabban jelennek meg az újstílusú népdalok. Sebaj, állapítjuk meg, elvégre az is a miénk, ha ennek a rétegnek még közösségösszetartó, -építő szerepe is van...

A baj az, hogy ezzel párhuzamosan, vagy ezt követően megjelentek a (magyar) közösségtől teljesen idegen dallamok. Ezek legtöbbször virtuóz hangszeres darabok, melyeket (szakszerű) válogatás nélkül, a „piacszerűség”, a különködés kedvéért, vagy az olcsó siker reményében tanulta meg a fiatal, kezdő, mindenáron bizonyítani akaró, népzeneismeretek hiányában szenvedő primás. Csak azért, mert más, mint a többi, mert a menő zenekar is játsza, vagy mert más még nem illesztette be dallamtárába. Semmilyen formában sem zavar a repertórium-gazdagítás, -frissítés, nem az irigység beszél belőlem. Attól sem tartok, hogy lemaradok az ifjabbak mögött, de ne próbálja senki eladni magyar népzeneként a cigányos (értsd: a cigányok lelki világához közel álló) ízű, felületen csillogó, mélysége nincs dallamokat.

Mert azzal, hogy rendezvényeken különböző összetételű közönség előtt előadjuk (tehát: nyilvánosan vállaljuk) az ilyen dallamokat, akaratunkon kívül (tudatlanul!!!) legitimizáljuk.

És ne áltassuk magunkat: a széki, kalotaszegi, palatkai, felcsíki, magyarszováti, szászcsávási stb. népzene bármennyire igyekszünk (technikailag) tisztábban játszani, az sosem lesz olyan, mint ahogy azt az adatközlők játszzák vagy játszották, csak hasonlítani fog hozzá. Valószínű azért, mert mi megtanultuk és reprodukáljuk

bizonyos helyzetekben (táncház, rádió-, tévéfelvétel, műsor stb.), ők pedig éltek-élik és megszólaltatják a közösségi élet bizonyos szakaszaiban.

Az elmúlt 25 évben mi igyekeztünk rögzíteni, megőrizni (értsd: nem elrontani, tönkre tenni) népzenei örökségünket. Kérjük utódaink, tanítványaink segítségét ebben a munkában, hiszen ezt a gyermekeik (unokáink) szellemi kincse gyarapításáért tennék.

Kostyák Alpár

(Művelődés, 2002/2. 5–6.)

Nem elég zenélni, táncolni is kéne!

Idén 25 éves Kolozsváron a táncházmozgalom. 1977-ben a címben idézett véletlen kijelentés nyomán indult el az azóta Székelyföldön is hagyományokat öltött népzenei táncház.

A kijelentés gazdája Kovács Ildikó, a kolozsvári bábszínház akkori és mai rendezője, aki az indulás körülményeiről mesél az alábbiakban.

25 évvel ezelőtt az Ifjómunkás, akkori bukaresti munkáslap,⁷² egy turnét szervezett, amire meghívták a kolozsvári bábszínházat. Az egész előadás számomra fontos volt, és az akkor játszott darab ma is fontos lenne. Egy kicsit mindig megelőztük a korunkat, ami nagyszerű dolog, csak mindig nehézségekbe ütközött. Egy lengyel írónőnek a darabjával turnéztunk, Kristina Miloveckaja: A haza című darabjával. Na, ettől a címtől itthon mindenki ózdkodott. Tulajdonképpen arról volt szó, hogy megpróbálta megmagyarázni a gyermekeknek a szülőföld fogalmát. Hát, ezzel az előadással hívtak meg, amit ma is el lehetne játszani, mert mindig aktuális, az életről, az élet teljességéről szól, formailag pedig még mindig nagyon modern.

Ott volt velünk Illyés Kinga, aki szavalt, Könczei Árpád, aki akkor még főiskolás volt, zeneszerzői szakon, és a barátai. Hárman muzsikáltak, mégpedig széki tánczenét. Ők abban az időszakban álltak össze hárman – főiskolásokként –, és abban az előadásban a széki táncmuzsikát húzták. Az est abból állott, hogy a mi előadásunk után Kinga szavalt, ők zenéltek, és egy román költő/író zárta a műsort. Még gondolkodom, hogy ki volt velünk? De, hát ennyi volt, ez a három elem volt a lényege az előadásnak. Persze, felolvastak munkáikból az Ifjómunkás szerkesztői is, akik ott voltak velünk, s az akkor még főiskolás Zakariás Erzsébet és Attila énekeltek.

⁷² Az Ifjómunkás a KISZ (Kommunista Ifjak Szövetség) Központi Bizottságának Bukarestben megjelenő magyar nyelvű országos ifjúsági hetilapja volt 1957–1989 között. A hetilap szerkesztősége szervezte az Ifjómunkás-matinék sorozatát turnék formájában.